

CURIOSITATS DE CATALUNYA

(setmanal)

Redacció i Administració:
Barcelona. - Riera Alta, 61

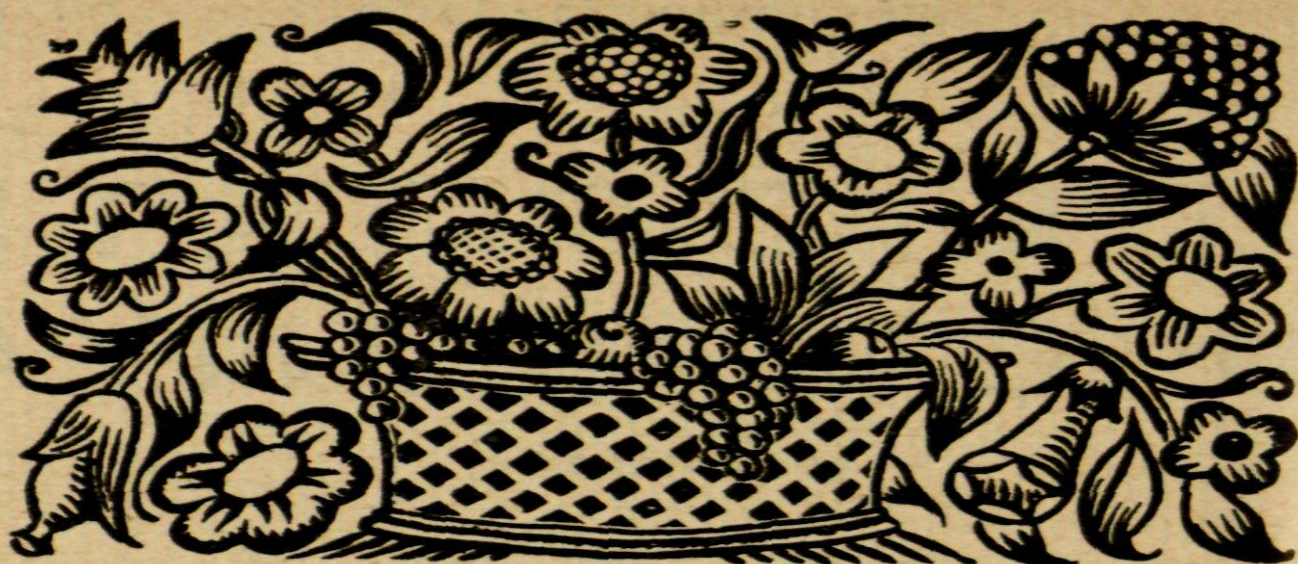
P R E U :

Número corrent	25 cèntims.
Número endarrerit	40 »
Subscripció anual	10 pessetes.

S U M A R I

Contes vells... forjats de nou, pàg. 546. -
Joc de paraules, pàg. 548. - Catalans no-
tables, pàg. 549. - Aforismes i proverbis,
pàgina 551. - Antologia poètica, pàg. 552. -
Barcelonisme d'ahir, pàg. 553. - La Poble
de Claramunt, pàg. 558. - Endevinalla,
pàgina 558. - Nostra Premsa, pàg. 559. -
Folklore setmanal, pàg. 562. - Les munta-
nyes de Catalunya, pàg. 563. - Cançons
populars, pág. 567. - Notes històriques,
pàgina 568. - Orígens de l'obrerisme a
Barcelona, pàg. 569. - Dues preguntes,
pàgina 571. - Nota històrica, pàg. 572. -
Endevinalles, pàg. 573. - Folklore afo-
rístic, pàg. 574.

CONTES VELLs... FORJATS DE NOU

El poruc de les peres

ALLÍ, en aquell recó, característic a més no poder, es parlava de tot: s'hi discutia el bo i millor de la política, es tractava d'adobar la situació financera municipal, es comentava el que es deia i deixava de dir-se de determinada fadrina de l'encontrada, que si l'hereu dels Magalls tenia la mà foradada, que els del Molí Vell estaven ofegats fins a la nuca... D'aquest safareig sense aigua, l'ànima, l'eix, n'era en Pere, baster i a la vegada guarniment del poble.

Quart endavant, quart endarrera, gairebé sempre hi feia cap a la mateixa hora. Era, tanmateix l'única debilitat que tenia: anar al cafè. Més que per assaborir el líquid flairós i reconfortant, per a prendre part en la tertúlia habitual.

Amic de la facècia, d'armar gresca i tabola, la seva taula, aquella enclavada al costat dret del taullell, al fons de la botiga, era la més concorreguda, la que comptava, per tant, amb més simpatitzants.

Una de les tasques primordials, una de les ocupacions essencials que la taula tenia al seu càrrec, era la de rebatejar, la de posar renom a tots i a

cadascun dels caps de casa amb què comptava la petita població. Cada llar, ultra el nom i cognoms corresponents a les persones que la constituïen, posseïa llur motiu. La feina de motiuejar era, doncs, especialitat de la taula del recó.

Tothom era conegut pel malnom, tothom menys en Pere. Ell, solament ell, n'havia sortit indemne. Ni els seus propis companys havien atinat a reba-tejar-lo. Heus ací com el nom li servia, a la vegada, de motiu, car de Peres n'hi havia bastants al poble, però com que a ningú se'l distingia pel nom, ja se sabia que es referien al baster quan hom en les con-verses anomenava a un tal Pere.

D'aquest fet, el nostre guarniment n'estava més que cofoi. La seva satisfacció, però, no traspuava al defora, no s'exterioritzava, era una satisfacció barreja d'envaniment i de joia que ell es complavia en acariciar pels seus endintres, amb tota reserva, temorenc de què els altres, els companys, se'n ri-guessin i cuitessin de seguida al treure-li el sobre-nom pertinent.

Així les coses, heus ací que un dia, un bon dia d'estiu calorós, el nostre home comparagué a la reunió consuetudinària, quelcom preocupat i enut-jat.

Es tractava del seu hort. Més concretament: de la perera que hi tenia. Com que era l'única que hi havia en tot el poble, els xavals, tan aviat com el temps de fruitar arribava, romanien a l'espectativa. Gormands a desdir, tan bon punt les peres es podien menjar, en feien la corresponent requisa. Aquest fet venia a ésser com una mena de cançó de l'enfa-dós, car cada any es repetia amb la consegüent sor-presa d'en Pere a qui, malgrat l'experiència dels anys anteriors, la malifeta dels brivalls agafava sempre descuidat.

Aquell any, però, la cosa canviaria notablement de rumb. Sortosament, la casualitat l'havia avisat a temps. Fou aquell mateix migdia, mentre es trobava en el bell mig de l'hort, al brocal del pou, poant aigua per tal de posar el vi en fresc, quan arribà a les seves oïdes una estranya remor, com de bran-catge que s'esqueixa Llençà l'esguard terra enllà,

en direcció al lloc d'on li havia semblat percebre el soroll. Algú, provinent de sota la perera, tal vegada creient-se observat, les emprenia caminal avall, vers la carretera que circumdava el regadiu.

— Malviatge la canalla! — exclamà en Pere, tot menant les seves passes envers el dissortat rosaci que ja abans d'hora despullava la mainada entremaliada.

Depriment espectacle el que presencià en Pere tantost arribà sota l'arbre. Tot el sòl, al volt de la soca, era una catifa de peres mossegades, llençades al constatar llur verdor. I per damunt de tot aquest estropellament, una branca de proporcions no gens esquifides, plena de fruit a mig madurar, jeia ferida de mort.

— No s'hi val a fer malbé! — i tot dient-ho, al bon Pere els ulls li espurnejaven.

Instantàniament, alçà la vista enlaire. L'home es reanimà notablement. La destroça, a terra, havia estat considerable, però dalt de l'arbre la collita es presentava ubèrrima i esplendorosa com no mai. Encara hi era a temps, doncs.

Sota de l'arbre, al redós del fullam, prometé solemnement no deixar-se prendre les peres. Per tal d'aconseguir aital fi les vetllaria constantment, dia i nit, armat convenientment,

— Malaurat aquell que gosi acostar-se! — proferí, decidit a tot.

A la tarda, al cafè, entre els companys, no pogué dissimular la contrarietat soferta al migdia. Hagué d'explicar el «com» i el «què». També la decisió que havia pres d'escarmentar a qui s'acostés, fos qui fos, sense distinció de cap classe.

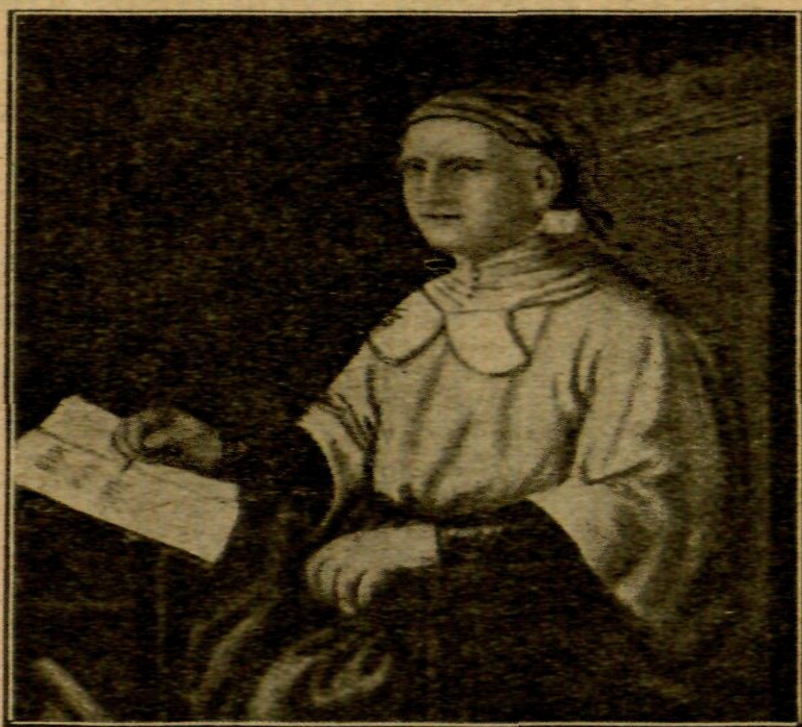
JOSEP M.ª SALAS I JULIÀ.

(Acabarà).

Joc de paraules

«En Pau, al peu del pou, s'ha fet mal amb el piu del poal al peu; si no hagués estat en Pau tan pau, i no hagués anat al peu del pou, amb el piu del poal no s'hauria fet mal al peu.»

CATALANS NOTABLES

Ramon Muntaner

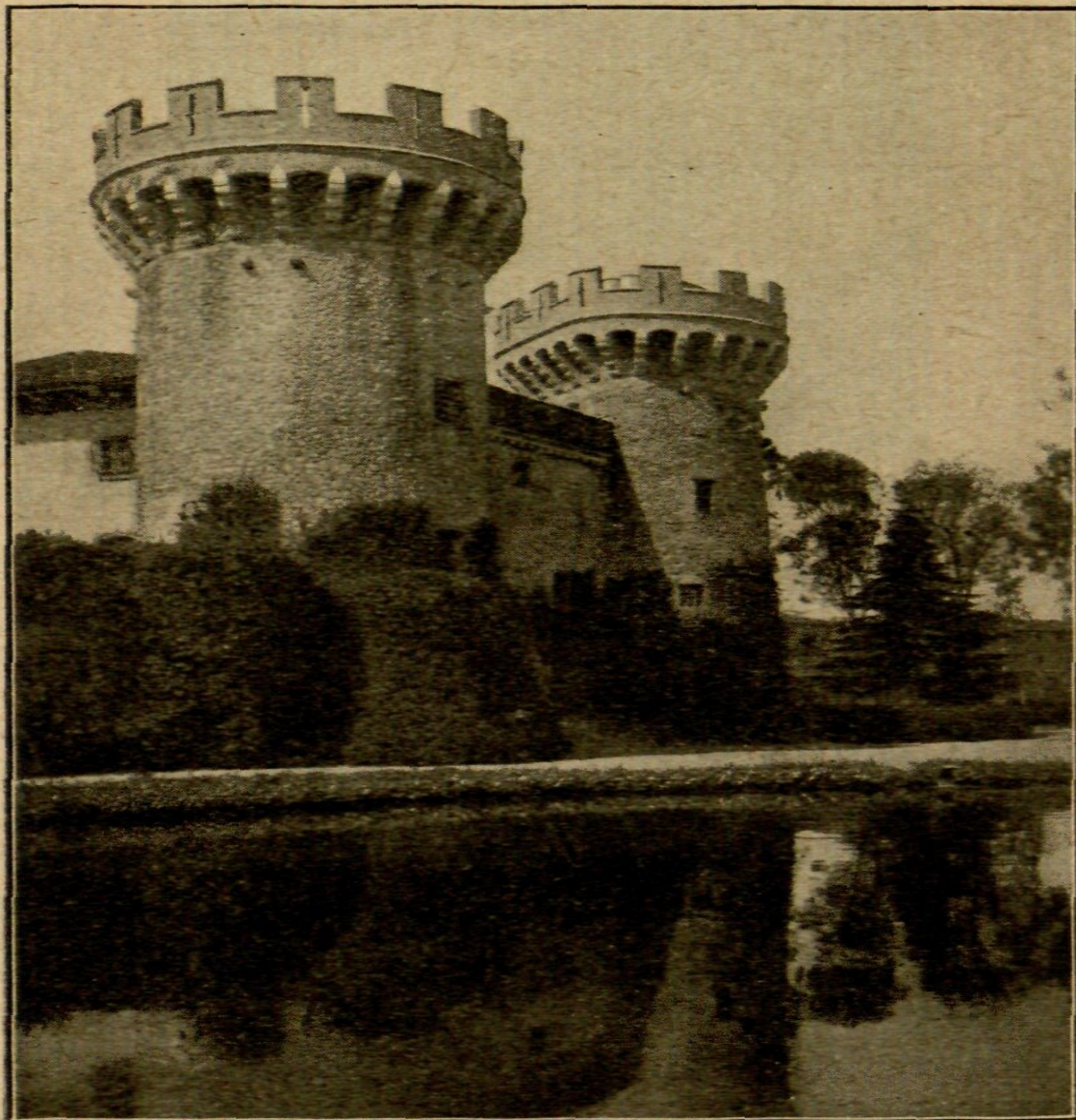
IGNOREM la data exacta de la naixença i mort de Ramon Muntaner; sabem, però, que va néixer a Peralada, l'any 1265, i que va morir a l'illa d'Eivissa (Mallorca), el 1336.

No podem, tampoc, donar el segon cognom, com és norma de CURIOSITATS DE CATALUNYA, perquè, malgrat l'activitat i recerques per a conèixer-lo, no ho havem pogut saber. Hem de fer altra manifestació: en la *Crònica* editada el 1562 a Barcelona, a la portada consta feta per Ramon Muntaner, i a la darrera pàgina diu per Ramon Montaner.

Durant la invasió francesa de Felip l'Ardit, a la qual Pere II el Gran s'hi oposà, Peralada fou cremada en 1285, i Muntaner va haver de fugir, perdent gran part dels seus béns.

Prengué part en la defensa de Sicília contra el

duc de Calàbria; fou Procurador general de Roger de Flor; estava en la famosa expedició de catalans i aragonesos a Orient, essent nomenat governador de Galípoli, càrrec que exercí durant set anys. Disposava d'exceptionals dots guerrers; així és que, durant un

Peralada. - El Palau dels Comtes.

període de quinze anys, va prendre part en trenta-dues batalles per mar i per terra.

En maig del 1311 va casar-se a la ciutat de València amb la senyora Valençona.

Junt amb la seva família es trobava en 1332 a Mallorca, sota la protecció del rei Jaume III, que no va oblidar els seus bons serveis, acollint-lo a la seva Cort amb tot afecte i consideració.

Es cèlebre per haver deixat escrita una famosíssima *Crònica*, joia de la literatura històrica de Catalunya, en la qual descriu, amb nombrosos i interessants detalls, tots els fets d'armes i polítics que va presenciar. Es aqueixa *Crònica* una obra magna, gegantina, en els capítols de la qual resplendeix la vella i alta glòria de la terra catalana.

L'esmentada *Crònica* es refereix a sis regnats successius, començant pel de Pere II el *Catòlic* i acabant pel d'Alfons IV el *Benigne*.

Sense la *Crònica* de Muntaner, grans gestes com l'expedició a Orient, la història siciliana, respecte a les «*Vísperas*»; la incorporació de Sicília a la Corona aragonesa, etc., haguessin quasi passat desapercebudes, per no tenir un comprovant de tot el que precedí a aquell gran canvi polític.

De la *Crònica* de Muntaner se n'han fet moltes edicions; Barcelona la féu en 1562, i Antoni de Bofarull la va reeditar en 1860. També ha estat traduïda a molts idiomes, degut a la seva importància.

Un carrer de Barcelona—un dels millors—duu el seu nom; però, ¿quants ciutadans saben que aquell Muntaner és Ramon Muntaner, i que Ramon Muntaner és una de les figures més glorioses i representatives que Catalunya hagi produït?

MIQUEL CODINA I FARRÉ.

AFORISMES I PROVERBIS

Algun dia passarà
la processó per ma casa.

Més valen amics en plaça
que diners en la caixa.

Qui no s'ha de morir,
tot ho passa.

Cançó del silenci *

QUAN el silenci dansa entorn de mi
amb invisible força escrutadora,
cap animeta humana em diu el fi
ni cap remor em tusta incitadora.

No sento res i aquesta pau m'encanta.
Sentat de cara al finestral obert,
just ara albiro un poc de flam incert
que posa un suau ritme a ma complanta.

El meu esguard ha caminat qui sap
cercant una harmonia en cada cosa:
és l'hora que el marit deixa l'esposa,
és l'hora que l'infant aixeca el cap;

és l'hora que el carrer sos ulls enfoca
de cara al vianant que els sap desperts;
és l'hora que el fanal tot es sufoca
si el sol l'atrapa amb els narius oberts;

és l'hora que una muda gelosia
passa per dintre meu... ¿Què em duu el matí?
Ningú em respon; silent passa una aimia
amb un ramell de flors del seu jardí.

I el silenci s'adorm dins de ma via
quan el cor, mig despert, m'ha dit cantant:
Tu que somies de nit i de dia,
no et plau la visió que et duu l'instant?

I neix en mi una estranya fantasia
del viure ignot que mena el meu vaixell;
tinc en el cor la flama del nou dia
que de tant goig m'esborrona la pell.

AMAT GOSALBES.

* Del llibre pròxim a publicar-se: «*Vaixell en ruta...*»

Part desapareguda del carrer de Basea.
A primer terme de la banda dreta, la casa dita
d'En Serrallonga.

BARCELONISME D'AHIR

Carrer de Basea

HEU-vos ací un dels més populars carrers de la Barcelona d'ahir. En el seu bon temps, anava de la plaça de l'Angel, tot fent recolzades, fins al carrer de l'Argenteria. Hem dit en el seu bon temps, puix avui ja no és el carrer de Basea dels nostres vells; tot ell, d'un quart de segle ençà, ha estat objecte d'una accentuada modificació.

Per fer-ne un abreujat repàs històric i tradicional, fóra convenient dividir el carrer en tres objectius principals: la part que resta en l'estat primitiu, el desaparegut per la reforma i el transformar modernament.

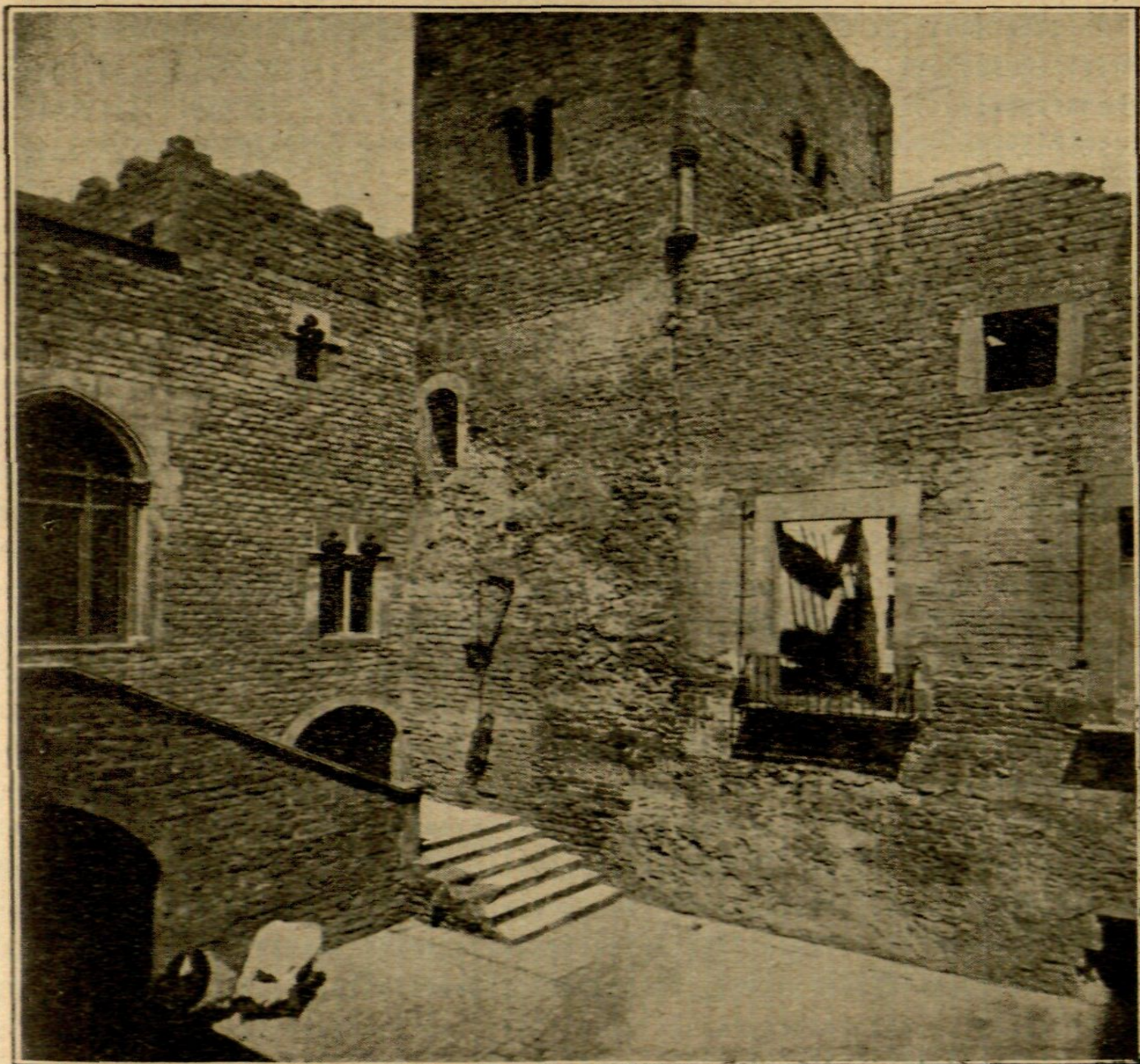
El primer d'ells, o sia el tros que va del carrer de

l'Argenteria al de la Nau, punt on resta tallada la seva continuïtat, és tot quant resta de l'autèntic carrer de Basea; hom pot avui observar-lo; carreró estret amb cases a banda i banda de robusta construcció, els teulats de les quals aparenten units per un bes incansable; àmplies portalades de reminiscències senyorials i altres tants detalls envellits per la pàtina dels anys. Amb tot, té avui un aspecte tristoi, degut als escassos ciutadans que hi transiten.

La part de carrer desapareguda, com que el seu traç resta esborrat per les modernes edificacions, d'una forma aproximada, direm: que formant unitat amb la part esmentada últimament, continuava travessant en línia recta la Via Laietana i cases adjuntes, ran mateix d'on comença avui l'edifici d'Hisenda, fins a unir-se amb el tros actual que desemboca a la plaça de l'Angel. L'aspecte d'aquesta banda de carrer era magnífic per les seves construccions particulars medievals, les quals, fins les darreries del segle XVII, foren habitades per famílies senyorials i nobiliàries, com ho mostra l'haver-hi existit la casa dita d'En Serrallonga, notable pel seu estil renaixement, magníficament incrustat als finestrals; segons la veu popular, dintre aquesta casa hi havien molts tresors; també era molt apreciable la casa del número 32, que tenia un aspecte de fortalesa, amb llurs finestrals partits per columnes de pedra, coronades per artístics capitells; i notabilíssims eren també, els trucadors de ferro forjat, distribuïts als diferents portals.

Anem ara a ocupar-nos de la part de carrer transformada modernament, que fa el trajecte de la plaça de l'Angel fins al grup escolar Baixeres, punt on el carrer resta partit per la via Laietana. Poques cases resten del seu bon temps, totes elles són modernes. La importància cabdal d'aquesta banda de carrer, és el descobriment de la muralla romana que, amb línia divisòria, segueix fins on hi havia —encara en resta una part— la placeta de Basea; motiva això, que modernament hagin modificat el nom d'aquesta secció de carrer pel de Muralles Romanes. Aquest magnífic tresor arqueològic, a no molt tardar, reportarà un ressorgiment

urbanístic al carrer, car, tan bon punt restin enllestides les obres de restauració de l'altre sector de muralla que s'efectuen a la plaça de Berenguer, seran també efectuades en aquesta banda del carrer

De l'Acadèmia de Bones Lletres. (Vista parcial).

de Basea, constituint aquesta artística revalorització un centre d'atracció turística a dit carrer.

Una de les construccions principals del carrer, i que avui encara subsisteix, és l'edifici de l'actual «Acadèmia de Bones Lletres», del qual s'alça una torratja amb artístics finestrals romànics. Aquest edifici està aposentat damunt la muralla romana i es sosté per mitjà d'unies voltes o arcs que uneixen els torricons de dita muralla, permetent així una sòlida

fortificació. L'edifici és conegut popularment per l'Estancada, pel motiu d'haver-hi existit antigament una fàbrica de tabacs. Altre edifici notable i de caràcter monumental era la casa gremial dels argenters, avui derrocada, i es trobava en el número 9; segons un historiador (1), la casa dels argenters la convertiren en casa de veïnat en el segle xvii, malmetent-la extraordinàriament; tenia alts finestrals exteriors, bells sostres artesonats, però tot pervingué perdut i desfigurat al temps de la seva expropiació.

Explicat tot quant es refereix al traç constructiu del carrer, podríem ocupar-nos de la procedència del seu nom.

Molt s'ha parlat del nom de Basea, pel qual motiu s'han teixit moltes variacions del seu vertader gènesi. Uns, defineixen que deriva d'una antiga família nomenada «Basea», que tenia un palau en aquest carrer. Se'n conta també una curiosa llegenda. Era l'any 985, època que la nostra terra estava atacada per les urpes dels alarbs, a les sobiranes ordres d'Almansor; era el comte Borrell II que es trobava dins la ciutat de Barcelona compresa llavors dintre la muralla del segle iii o romana, quan sobtadament rebé la nova que l'enemic avançava per assaltar la ciutat. Sense perdre temps reuní els seus ardits cavallers, decidit a organitzar una escomesa fora murs; així, abandonà la ciutat deixant el seu comanament en cap a la seva esposa Eimeruts. Mes, la sort no protegí al nostre comte, car els sarraïns prepararen una emboscada, i reeixiren amb la seva. El comte i cavallers foren fets presoners i portats al peu dels murs de Barcelona, on foren decapitats i llurs testes engegades per mitjà d'una «basetja» a l'interior de la ciutat, anant a parar dits caps al lloc on es troba avui la plaça de Sant Just, modernament dita de Largo Caballero. El punt on foren engegades les testes, li restà el nom de «lloc de la basetja», el qual, després, quan s'engrandí la ciutat i es prescindí d'aquelles muralles, en dit lloc s'hi construí un carrer que fou nomenat: «carrer de la Basetja», que amb la corruptela del temps, es transformà en «Baseya» i, per fi, «Basea».

(1) CARRERAS I CANDI: *La Via Laietana*.

Sembla, però, que el que treu més bell partit de la veritable procedència del carrer, és En Carreras i Candi. Aquest escritor creu que el nom «Basea» deriva d'uns bassals d'aigua establerts en aquest lloc, en els segles xiv i xv, per al funcionament de certes indústries. Hom anomenava aquests proveïdors d'aigua «Basses de Baseya». Com que al nostre entendre —segueix l'escritor—, Baseya és un lloc on hi han basses, trobem, per tant, molt natural, que aquest nom el portés el carrer on estaven situades, nom que, amb la redundància del temps, s'ha convertit en Basea.

No voldríem acabar la nostra descripció, sense anotar unes tradicions o llegendes que la veu popular conta del carrer.

Una d'elles, és de temps molt reculats, volem dir, de quan les muralles tancaven la ciutat primitiva; per tant, el carrer no existia, però transcriurem dita tradició per haver succeït en aquest lloc.

Era un membre d'una família que habitava en un palau de l'interior de la ciutat; aquest tenia una gran afició a la caça; per aprofitar el temps i fer més llarga la jornada de cacera, abandonava molt de jorn la ciutat; com que els portals eren tancats i era terminantment prohibit obrir-los abans de l'hora, ell, per mitjà d'una corda, saltava la muralla per aquest cantó; un dia, però, tingué la dissort de trencar-se-li la corda, i en caure, es ferí greument, morint al cap de pocs dies. El fet, pel vist, desvetllà un gran interès, i va córrer de boca en boca i encara corre ara.

També es conta una altra tradició d'un pou que existia en una carboneria de la casa n.º 6 de dit carrer, que, segons el dir de la gent, era una mena de pou on s'hi criaven anguiles de llargues proporcions.

Això és tot quant sabem de l'aspecte general d'aquest carrer, que si bé avui, el poc que en resta, passa inadvertit de la gent, cosa ben diferent d'aquells temps ja tan remots, que un hom l'admirava com un carrer primordial d'aquella Barcelona...

ANTONI FLOTATS.

La Pobla de Claramunt

BELLA població emplaçada a la riba del riu Anoia, vora l'aiguabarreig amb la riera de Carme i sota el turó del Castell de Claramunt.

Presideix un municipi de 1.155 habitants i està situada a 265 m. d'altitud. Les seves cases s'agrupen formant diversos barris a banda i banda del riu i allotgen 571 habitants. La Pobla, pròpiament dita, forma un nucli de 592 habitants; Figueras i la Pobla Vella n'aconsegueixen 284; Vivenc i la Rata, un centenar més.

El poble té una doble condició: industrial i pagesa. Mogudes per les aigües de l'Anoia i de la riera de Carme hi ha, dins el seu terme, diverses fàbriques de paper, gèneres de punt i teixits de cotó.

En el terme de La Pobla de Claramunt, s'han fet troballes prehistòriques i de la baixa època romana. La vila és la concreció del Castell de Claramunt, i en el pas obligat per anar de la Conca d'Odena a Barcelona, s'anaren disposant cases que acabaren per constituir l'actual poblat.

També passa per La Pobla de Claramunt, la carretera que segueix el curs del riu Anoia, la qual comunica aquest poble amb Igualada i Capellades.

MIQUEL FORTUNY.

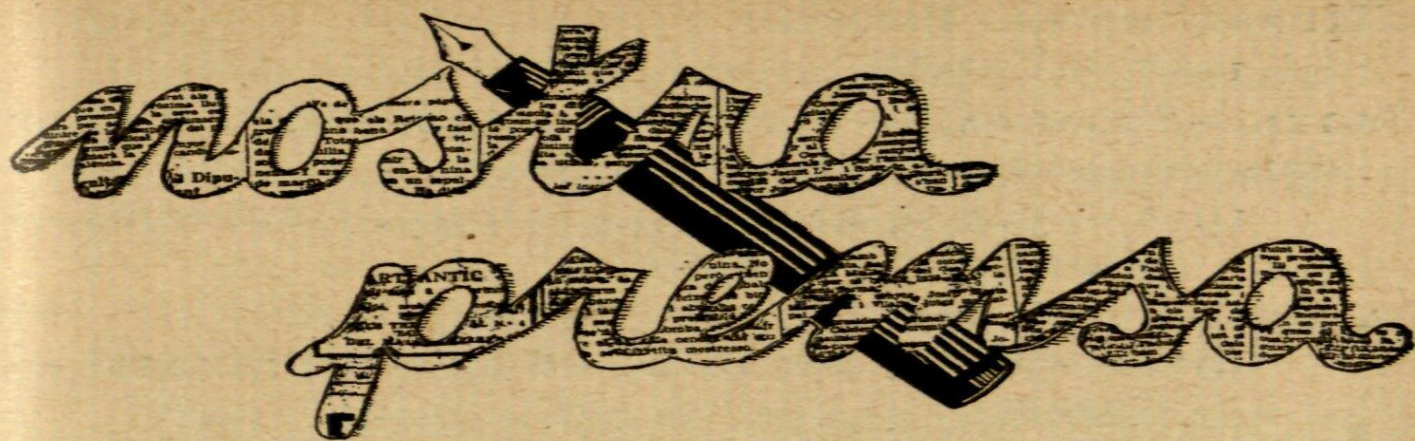

ENDEVINALLA

Pujo, baixo, vaig i vinc,
salto i corro sens parar;
tothom qui m'estima em pega,
i qui em pega és qui es fa mal.

UAB
Biblioteca de Comunicació
i Hemeroteca General

(La pilota).

Prensa Comarcal

III

MOLLERUSA

LA COMARCA DE URGEL.

1896.—420 × 320 mm.—4 pp.—Quinzenal.—
Bilingüe.

LA VOZ DE URGEL.

1896.—420 × 320 mm.—4 pp.—Quinzenal.—
Bilingüe.

LA COMARCA DE URGEL.—Semanario de intereses
morales y materiales.

1900.—500 × 350 mm.—4 pp.—Castellà.

REVISTA AGRÍCOLA DE URGEL.—Publicación oficial
del Sindicato general de Riegos.

1908.—255 × 150 mm.—16 pp. i cobertes.—
Mensual.—Bilingüe.

L'HERALT D'URGELL.

1915.—200 × 120 mm.—8 pp.—Quinzenal.—
Català.

DEFENSA I GERMANOR.

1915.—220 × 160 mm.—8 pp.—Quinzenal.—
Català.

LA TAROTA.

1916.—320 × 220 mm.—8 pp.—Quinzenal.—
Català.

CAP DE RUC.

1917.—320 × 220 mm.—8 pp.—Quinzenal.—
Català.

L'ABELLA.

1917.—Català.

JOVENTUT.

1928.—240 × 180 mm.—16 pp.—Quinzenal.—Català.

VIDA PARROQUIAL.—Revista setmanal catòlica qu'es publica a benefici del nou temple.

1929.—250 × 175 mm.—4 pp. i vàries d'anuncis.—Català.

LA VEU D'URGELL.

1931. Març.—Es el mateix periòdic que hem vist l'any 1926, que des d'aquesta data apareix totalment escrit en català.

Año V

Mollerusa 30 d'Agost de 1930.

Núm. 104

LA VOZ DE URGEL

Desercions de la pagesia

Conflictes a ciutat

L'abandó del cultiu de la terra, la deserció de la mateixa pels pagesos, l'èxode i congestió de les grans ciutats, son un fet: Un fet consumat que pateix, no una comarca ni una regió, sinó que és general en l'inmensa majoria de pobles agrícoles d'Espanya. És un fet que fins avui no puneixen les lleis que regeixen a l'Estat; potser no s'ha previst ni posat la necessària atenció i molt menys resolt ni en part, aqueix perós problema de l'embotament de les grans ciutats per l'obrer pagès.

Potser seria una inconveniència suposar que el legislador, en el transcurs de aqueixos últims anys no ha concedit l'importància que paulatinament adquiria la deserció. Indubtablement hi haurà en l'ordenació de medis convenientes a curar el mal, rebeldies difícils, s'hauran amuntegat dificultats insuperables per a implantar al mateix temps les diverses obres necessàries que haurem de fer; morals, materials, socials i de cultura; sense les quals creem inútil l'esforç emprat. Potser estariem més encertats suposant

relacionat el descuit o la impossibilitat, en l'estira i arronsa que la confecció de lleis portava la constant revolta política.

La deserció dels braços de la terra dels que vegegen la primera llum al poblet o masia, deu considerar-se, ara o bé més endavant, la transgressió a una llei fundamentalíssima de la nació, quan rebassa la límit natural, quan amenaça degenerar en conflicte, quan posa en perill el manteniment de l'ordre de la gran família que compon l'Estat; ja que en l'èxode que estem vivint avui, pot portar, i portarà si no es cura, un trastorn nacional solament comparable a les grans vagues i greus cataclismes.

I és de notar que totes aquestes transgressions es cometien diàriament a tots els pobles i a la vista de tothom, sens pensar que aquells actius és punible, ni que un govern o el seu representat pugui reglamentar, en moment determinat, el moviment d'un gran nombre de braços pagesos que buscant viure amb menys sofriment, els uns, altres cridats per les diversions, plaers, riqueses l'enmirallada per la part exteriorment lluenta, afusixen a raig seguit a les grans capitals.

BUTLLETÍ DE LA DELEGACIÓ DE LA CAMBRA DE COMERÇ I INDÚSTRIA A MOLLERUSA.

1934.—Trimestral.—Català.

La premsa que ha vist la llum a Mollerusa, ens dóna un contingent de 19 periòdics, que classificats per la llengua en què sortiren escrits, veiem que 14 ho eren en català, 1 en castellà i 4 bilingües. La premsa catalana no comença en aquesta ciutat fins

el segle xx, amb «L'Heralt d'Urgell», que veu la llum l'any 1915. Com a nota curiosa farem constar que dels 19 títols que hem descrit en la llista que publiquem, 10 porten el nom d'Urgell, la comarca de la qual forma part la ciutat de Mollerusa, i també

J O V E N T U T

ANY III

MOLLERUSA 10 MAIG 1930

NÚM. 51

Pomell de festes

La festa major d'enguany no té res de semblança amb les dels anys passats. És la conclusió d'un pomell de festes de les quals la diada de la Verge de Montserrat n'ha estat la inaugural i ben segur la més esplendorosa.

La reacció simptomàtica de l'espiritualitat de nostre poble, que es registra a totes les contrades de Catalunya, no podia pas deixar de produir-se també a nostra nimada Mollerusa, baluart i arca santa d'una catalanitat que ni la dictadura no ha pogut destruir, ni han pogut profanar els seus servidors.

Mollerusa també desperta amb un deixondiment religiós, patriòtic i viril ensems.

Amb el cor amarat de fervorosa religiositat, el nostre poble ha escollit per capdavantera d'aquest pomell de festes, la santa diada de la Verge de Montserrat.

Festa saturada d'ambient catalanesc i presidida espiritualment per nostre heroi en Maluquer i Viladot, ja que materialment no pogué venir, com ho havia promès.

En àpat popular sota dues senyeres, símbols sagrats de records i d'esperances, s'aixecaren les copes de germanor en honor a l'Esport i a la Ciutadania, i, per mitjà dels fermes apòstols Sunyol, Moragues, Abril i d'altres, quedaren estretament lligades les dolces llaçades d'amistat i comunió espiritual entre la ciutat capdal de nostra terra i les comarques lleidatanes.

I és el jovent que juga i que treballa, qui fa del futbol i del treball el culte de la regeneració de la raça, el qui en aquesta memorable Diada va posar ses activitats sota el mantell protector de la Verge Bruna, demanant-li, amb fervent pregària, que atorgui als futurs homes de Catalunya la virilitat necessària per a complir plenament la missió que el Cel els té reservada.

La segona festa d'aquest pomell és el simpàtic homenatge que els actius i els actuals alumnes de les Escoles de la Doctrina Cristiana dediquen a la Institució mentora de llur infantesa.

Bell testimoni de gratitud envers els mestres, que honora força els qui el manifesten.

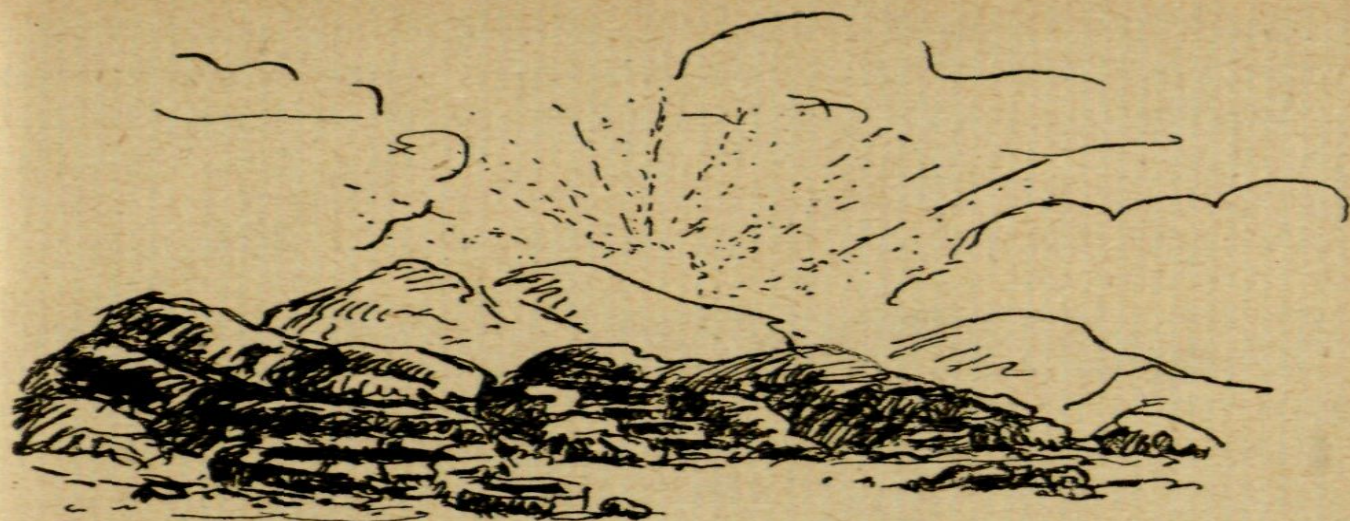
La gratitud és patrimoni de les ànimes generoses, i Mollerusa, amb aquest acte, fa constar que també sap ésser generosa amb qui per ella treballa.

volent honorar amb això aquesta ciutat, volem fer present que de les poblacions que formen la comarca de l'Urgell, Mollerusa és la ciutat que ha publicat més premsa.

JOAN TORRENT.

Folklore setmanal

El Dilluns va dir al Dimarts que anés a casa el Dimecres, i preguntés al Dijous si era cert que el Divendres hagués dit al Dissabte que fes festa el Diumenge.

Les muntanyes de Catalunya

XVII

MONTGRONY

VEU'S aquí una excursió curteta i agradable, que sobresurt dels llargs d'itineraris ja descrits, però que per ésser curta, no vol pas dir que no sigui del tot interessant.

Hi han tres itineraris molt practicables: són de Ribes a Montgrony, per Coll Pan; per Campelles i Coma Armada; i dels Banys de Ribes a Montgrony.

Us en descriuré dos, on veureu la diversitat i l'atracció del paisatge pireneic.

Sortim de Ribes en direcció a Campelles, per portar a terme l'excursió de Coma Armada. I sortim per un camí que segueix amunt, entre l'entrada de la vila i can Gonxi, deixant al dessota la Font del Ferro. Seguint el camí, passem per la Casassa, on prop d'aquest pagesiu existeixen unes mines de coure, explotades ja fa molt temps.

El camí s'enlaira sobtadament per dreta costa, i en cosa d'un quart arribem a la Collada de Campelles, a 1.300 metres d'altitud. La carretera creua la collada, des d'on es veu un extens panorama de la vall del Rigart, i en un dels espaiosos replans de la serra es divisa la vila de Campelles. Està situada a 1.285 metres d'altitud, i és un poble d'uns 325 habitants, aproximadament; pertany al partit de Puigcerdà, a la comarca gironina, i de la Vall de Ribes.

Tot ell forma una agrupació molt pintoresca, dominant una ampla extensió de terreny; es divisa la serra del Cubil, Coll Pan i Creu de Dalt, que formen part de la gran carena, que des de Puigllançada a la Berruga forma el límit natural de la Comarca. Les seves vessants ostenten grans pasturatges i els

faldants de la serra estan coberts d'espessa pinosa. Tocant al poble s'hi troben les runes d'un castell.

Tornem a sortir per l'entrada del poble i el deixem a l'esquena; un xic més enlairats veiem la clotada del Torrent de les Comes.

A la vista, ja, de la pregonia Coma Armada i de les muntanyes de Navà, s'entra en una magnífica pinosa i que s'estén de dalt a baix de la serra.

El terreny és molt pedregós i de pendent molt pronunciat. Sense els pins, aquest estimball fóra esfereïdor.

Arribem al cim de la pujada entre el bosc, a 1.750 metres d'altitud; anant planejant el camí, i amb lleugera baixada arribem al Prat de Jou de Dalt, a 1.675 metres d'altitud, formant un formós ras, tot envellutat d'herbei i envoltat tot de negres i sapats pins, que contrasten amb la relluent verdor dels prats. Separa els aiguavessos de Campelles dels de la Coma Armada.

En ésser en el Coll de la Coma Armada, a 1.890 metres d'altitud, entre els cims de La Cubil, i el Pla de Pujals, veiem que parteix les aigües del Rigart per la Coma Armada, i el Mardàs per la llotada de Lanton. Al mateix temps veiem el límit de la Vall de Ribes i el Ripollès.

Un cop atravessada la Serra, trobem la fresca font de la Coma, que neix entre l'herber, essent molt ben acondicionada pels nombrosos pastors que per aquests voltants abunden. I amb ells, establím contacte, explicant-nos coses que, per la seva senzillesa d'expressió, ens deixen meravellats, de veure que per les nostres muntanyes existeixen homes d'una certa capacitat, que, instruïts degudament, omplirien uns dels buits del nostre camp intel·lectual.

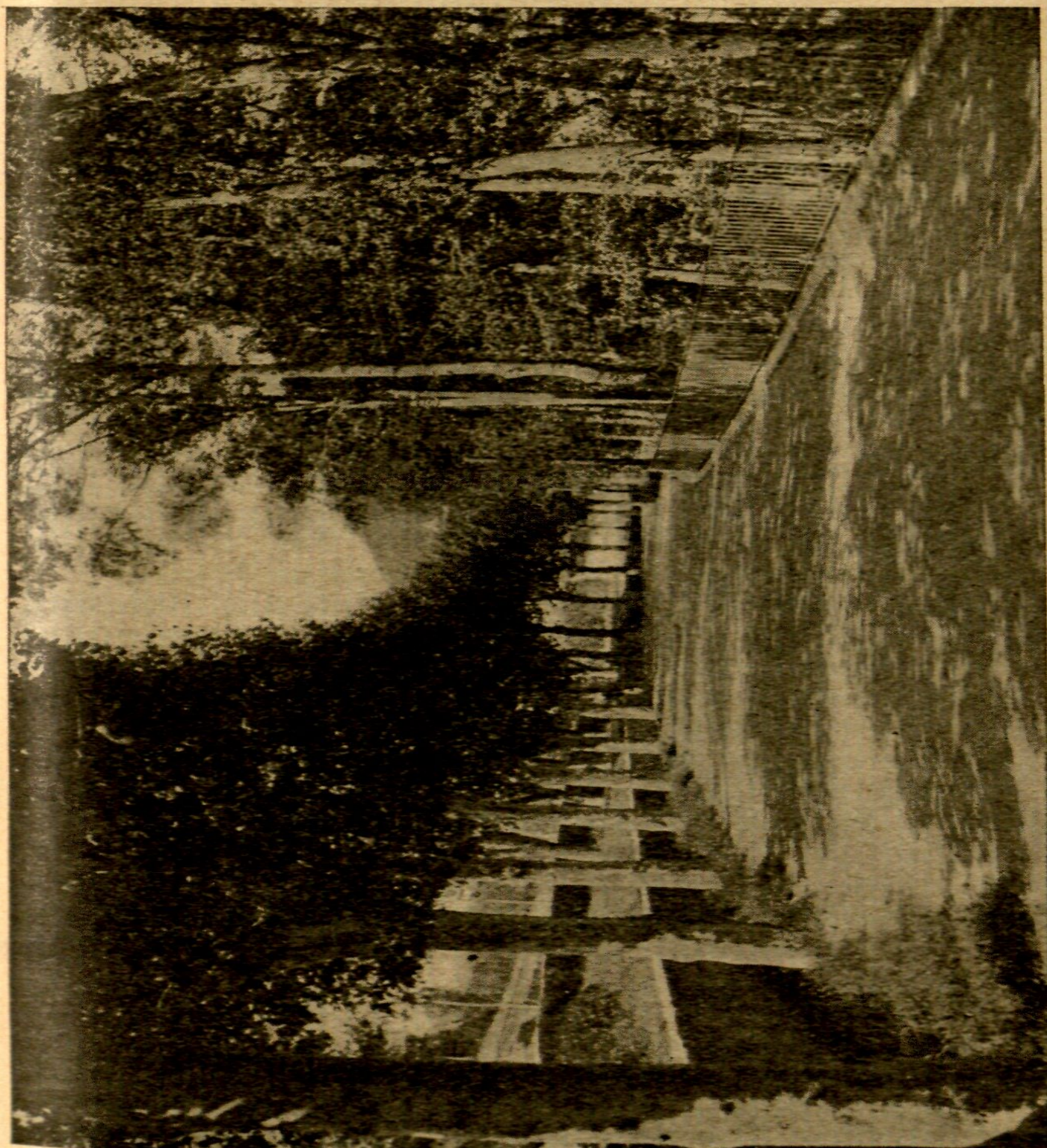
Després de passar per algunes serres i torrenteres arribem a la serra de Montgrony.

* * *

Un altre itinerari més variat i extens de panorames, és el de Coll Pan.

Anem fins a Campelles, per l'itinerari ja indicat, i sortim del poble en direcció S. O., seguint pel costat d'un estrep de serra que surt del Prat de Jou.

Al cap d'una mitja hora travessem el torrent de Prat de Jou; és lloc bellíssim en tots els seus aspectes; un fondal emboscat i joganer, després es torna aspre, on s'hi troben les fonts de Costal i de la Tosca. Des d'aquí, pugem, sense defallir, per la intensa boscúria, i per camí mal fresat que s'enlaira de manera vertiginosa, fins arribar al mateix Coll Pan.

Ribes de Fresser.

Aquest Coll notable, està al costat mateix del cim de la Cubil, a l'O., i de la Creu de Dalt a l'E. Està a 1.805 metres d'altitud, i les seves aigües del desglaç i les naturals van al Fresser per un costat, i el Mardàs per l'altre. Es el límit de la Vall de Ribes i el Ripollès.

Es un coll molt extens i plaent, tant a l'hivern com a l'estiu, pels seus bellíssims panorames i ufana vegetació.

En direcció a Ponent anem faldejant la serra, fins al Mal Pas del Totx, que és una baixada molt dreta i esglaonada, al costat mateix d'esfereïdores i verticals cingleres.

Arribem al Coll Roig, a 1.625 metres d'altitud, entre dues clotades. S'hi troba el lloc conegut per Monagals, on, segons tradició ja antiga, s'hi havia alçat un monestir i una regular població. Avui, però, aquest indret és un camp de conreu, on de tant en tant l'arada ensopega amb espessos vestigis de construcció antiga.

A mesura que anem avençant, el terreny se'ns mostra més espès d'arbreda. A l'hivern és molt festiva, aquesta excursió, perquè el terreny és cobert de neu, i amb l'espessa vegetació, de molt bonic aspecte.

Arribem al Coll de Mancillo, que és l'únic lloc vulnerable del de Monagals al Mal Pas, de totes les cingleres inexpugnables de la Serra de Montgrony.

Aquests indrets són feréstecs, alguns d'escassa vegetació, plens d'enderrocs negres, que impresionen noblement. La serra és tot sovint trencada verticalment en formes molt aspres i rocalloses, i amb aquest estat arribem a Montgrony.

El Montgrony és un lloc deliciós en tot aspecte; el terreny es mostra rialler, encara que en el cim alguns indrets són de trencades estructures.

En els seus voltants s'hi troben boscos d'avets, faigs i pins. Abunden les pastures, com a bon paisatge pirenenec, i s'hi cull blat, llegums i blat de moro. Les dues fonts de riquesa del Montgrony són la fusta i el bestiar.

La seva situació és magnífica i pintoresca, entre verticals cingleres que dominen en conjunt un extens panorama. Es troba a 1.392 metres d'altitud.

Com a nota històrica direm, que, quan la dominació romana, fou habitada la comarca, havent-s'hi trobat destrals de pedra polida i monedes ibèriques i romanes.

* * *

Al proper número us parlaré d'una ascensió al Taga. — J. NADAL I RIBAS.

En Pere Gallerí

COM ell és tan bon home
En Pere Gallerí,
s'enduu tota la xeixa
la xeixa de perquí,
*que l'amor que la vi
marxant d'En Pere Gallerí,
com vares turururu,
com vares tu morir.*

Se'n puja d'alt d'un arbre
per veure el Francolí,
les branques eren guerxes
se'n va tombà, tombí;
*que l'amor que la vi
marxant d'En Pere Gallerí,
com vares turururu,
com vares tu morir.*

Les noies de la vila
l'en van a *recebir*,
diuen un Parenostre
que es'caba de morir,
*que l'amor que la vi
marxant d'En Pere Gallerí,
com vares turururu,
com vares tu morir.*

Que si se'n va a l'infern
mai més ne puga eixir,

i si se'n va a la glòria
m'hi faci lloc a mi:
que l'amor que la vi
marxant d'En Pere Gallerí,
com vares turururu,
com vares tu morir.

(De «Cançons de tot arreu», per F. Baldelló, 1936).

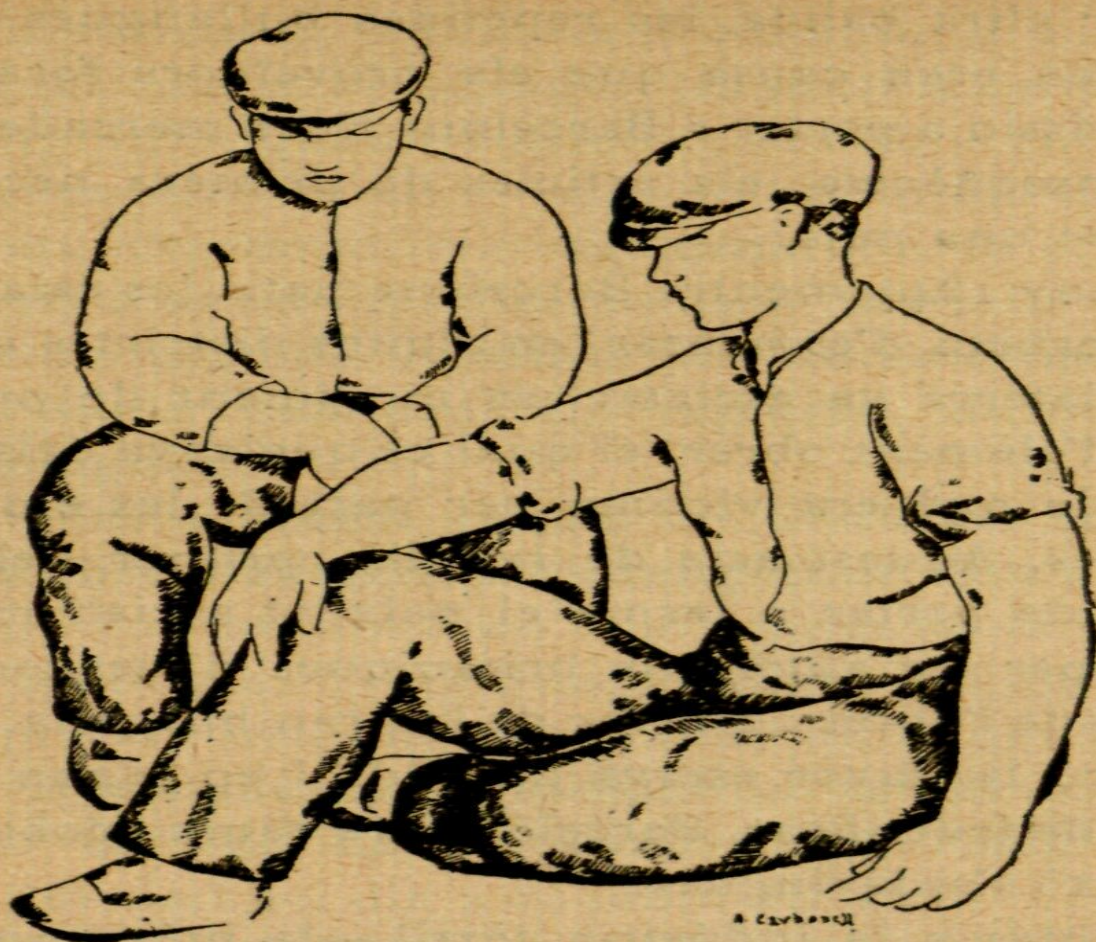

Notes històriques

Any 1416, abril, dia 2.—A l'edat de 43 anys i a presència d'alguns consellers de Barcelona, mor a Igualada el rei Ferran d'Antequera, aquell infant de Castella, més bé imposat que amb justícia elegit pels compromissaris del cèlebre parlament de Casp.

Any 1715, abril, dia 3.—D'aquesta data és la primera acta que l'Ajuntament d'Igualada escriví en paper segellat, nou impost introduït per Felip V, que amb el temps s'ha convertit en una font de recursos per a l'Estat. L'esmentat primer full de paper segellat valia 20 maravedisos.

Biblioteca de Comunicació
i Hemeroteca General

(Apunt d'A. Carbonell).

Orígens de l'obrerisme a Barcelona

FEIA poc temps que havia acabat la guerra dels set anys. Com sigui que durant els temps que havia durat la lluita, mancaven braços per al treball, puix que tots, o gairebé tots els homes útils s'havien enrolat a l'un o l'altre dels bàndols contendents, els jornals havien experimentat un sensible augment.

Acabada la lluita, però, els qui retornaven dels camps de batalla per a reprendre llurs tasques, en veure que els era difícil d'aconseguir una col·locació, s'oferien a treballar per un jornal inferior al que cobraven els seus companys de professió. Aquest fou el motiu de què sofrissin una baixa els jornals, ja de si minsos, que es cobraven en aquelles èpoques.

Per altra banda, les repetides bullangues que es succeïen eren causa que els proveïdors forans no s'atrevissin a portar a Barcelona llurs mercaderies i, en conseqüència, els articles de primera necessitat sofriren una puja.

L'any 1844, mentre Barcelona patia les calamitats que acabem d'esmentar, en alguns districtes miners d'Anglaterra va esclatar un moviment de protesta entre l'element obrer, el qual es queixava dels atropells de què era víctima per part de les empreses mineres. Aquest acte de rebellia, primer dels que havia de portar a terme el naixent socialisme, fou resolt per les autoritats britàniques d'aleshores en contra de l'obrer i a favor de la gran burgesia.

Però la llavor estava llançada i en algun camp havia de fructificar. Barcelona era camp adobat perquè això s'esdevingués.

Mentre a la indústria tèxtil —la més important de Catalunya— el capital en ella emprat assolí beneficis equivalents a un 40 per cent aproximadament, els obrers que en ella treballaven cobraven jornals que oscil·laven entre els sis i vuit rals. Per això fou la dels teixidors la primera Associació que es fundà a Barcelona.

Aquesta Associació fou la que organitzà les primeres vagues que tingueren per escenari la nostra capital. Quan els obrers d'una determinada empresa estaven en vaga, era l'Associació la qui tenia cura de subvenir-los el jornal corresponent.

L'any 1854, el còlera havia fet grans estralls al Principat, i la misèria de la classe treballadora era general. Per això s'havien agreujat els conflictes que hi havia plantejats a Barcelona en matèria social. En produir-se el cop d'estat d'aquell any, els obrers aprofitaren la revolta política per a realitzar alguns actes de violència contra la burgesia opressora entre ells l'incendi d'una fàbrica.

No cal dir que les autoritats liberals (!) d'aquella

època continuaren posant-se al costat de la burgesia i castigant l'obrer i restringint les seves llibertats.

L'any 1855, quan les associacions obreres encara no estaven autoritzades —mai no ho havien estat—, els obrers intentaren una vaga general —la primera que havia d'haver-hi a Barcelona—, la qual fracassà perquè els patrons, recolzats per les autoritats, pogueren suplir fàcilment els vaguistes, degut a la misèria regnant.

Portades a aquest extrem les coses, era natural que els obrers acomiadats prenguessin una actitud violent, i que comencessin una campanya de violències i coaccions, i arribessin àdhuc a l'atemptat.

El primer atemptat de caràcter social que tingué lloc a Barcelona, fou realitzat en la persona del director de «La España Industrial», Josep Sol i Padrís, el matí del dia 2 de juliol del 1855.

A aquest fet seguí una bàrbara persecució de l'obrer, però el moviment ja s'havia estès per tot Catalunya i s'havien produït vagues a diversos nuclis industrials, entre ells Igualada, on fou assaltada una fàbrica i assassinats l'amo i la seva muller.

Aquestes foren, a grans trets, les primeres armes de l'obrerisme a Barcelona.

GABRIEL NOGUÉS PAHÍ.

D u e s p r e g u n t e s

¿Què es necessita per matar una gallina?

(Que sigui viva).

¿Què fa el bou quan s'està al sol?

(Fa ombra).

UAB
Biblioteca de Comunicació
i Memòria General

Comtat de Cerdanya unit al de Barcelona

MOR, en 1117, l'últim Comte de Cerdanya, Bernat Guillem, que havia succeït al seu germà Guillem Jordà, mort en 1102, o, segons Tomich, en 1109, d'una fletxa, en la segona expedició a Terra Santa, on havia edificat un fort contra la ciutat d'Arcas; quedant definitivament aquest comtat unit al de Barcelona en la persona del seu comte Ramon Berenguer III.

Catàleg resultant dels comtes de Cerdanya:

Aznar Galindo;

el seu fill, Galindo Aznar, † 795.

Fredol, figura en 815.

Suniefred, comte també d'Urgell, en 840;

el seu fill, Miró, comte també de Barcelona, en 873
i 895;

germà, Guifre, comte també de Besalú, † 928;

el seu fill, Sinofre, † 967;

germà, Oliva-Cabreta, † 990;

el seu fill, Guifre, † 1049;

el seu fill, Ramon Guifre, † 1068;

el seu fill, Guillem Ramon, † 1095;

el seu fill, Guillem Jordà, † 1102 ó 1109;

germà, Bernat Guillem, † 1117.

Es senyalen nou comtes a Catalunya: Barcelona, Rosselló, Cerdanya, Pallars, Empúries, Besalú, Osona, Urgell i Tarragona; i a cada Comte un Vescomte, un Baró, un Noble i un Valvassor. Al de Cerdanya, per Vescomte, el de Querforadat; les

seves armes: dues bandes rojes escatades en or sobre camp de plata; per Baró, el de Mataplana; les seves armes: uns diuen àliga negra en camp d'or, com el del comtat de Pallars; altres, escut amb borla colorada; per Noble, el de Urtg; les seves armes: camp de plata amb tres borles roges, bandes en sis peces de plata i roig; per Valvassor, el d'Embeig; les seves armes: sobre vermellós una banda de plata amb tres rotllos blaus.

L'escut del comtat de Cerdanya porta la forma de l'espanyol modern, quatre bastons de gules (vermells) de l'escut de Barcelona, sobre camp d'or (groc), flanquejat amb ratlla de plata i a cada flanc lateral la creu de Sant Jordi, ço és: creu vermella sobre camp de plata (blanc).

(«De las armas»: Anton Agustín, 4.º Diálogo).

ENDEVINALLES

Tinc comes sense ser animal,
ni tampoc persona só,
teles sense ser teixidor,
m'obro i tanco. ¿Ves que tal?

(El catre).

Quasi sempre tinc deu fills,
i és estrany, tots ells són grills!

(La taronja).

Com més se'n treu,
més gran és.

(Un clot).

¿Què és el que enganxa més que un ganxo?

(Dos ganxos).

¿Què és el que se sembla més a la meitat de la lluna?

(L'altra meitat).

FOLKLORE AFORÍSTIC

L'HABITACIÓ

Cap lloc deu ésser habitat
si no hi ha salubritat.

Casa de nou construïda,
no l'habiteu per humida.

Lloc humit, poc ventilat,
per mal sa deu ésser deixat.

De tot lloc que sia humit,
procura apartar el teu llit.

Qui en lloc humit s'ha ajassat
reumatisme s'ha buscat.

Tot pla-terreny habitat
deu ésser un poc elevat:
l'aigua, si no exterior,
dóna humitat i fredor.

L'estada cal procurar
que es pugui ben airejar:
finestres fa a l'orient
i a migdia qui ho entén.

Grata fer l'habitació
tingui's per bona lliçó.

Fes casa en punt elevat
i mai en lloc rebaixat:
en calcari i arenós
millor que no en argilós.
Puix la humitat deus fugir
i sec el sòl escollir.

Es del bosc bo el veïnat,
puix porta salubritat:

mes si humit fos a l'excés
de sos vents busca el recés.

L'aire que dels estanys ve
a ta casa no convé.

Si no li pots evitar,
d'arbres la deus rodejar.

Tota casa que el sol banya,
en saludable molt guanya.

Com les plantes l'home creix,
puix sens el sol languideix.

Construir casa a migdia
sol ésser-ne segura guia.
Puix la banya més el sol,
que és a l'hivern gran consol.

Casa pel sol no banyada,
n'és de metge freqüentada.

El quarto bo per dormir,
deu sa grandària tenir.

Tot quarto sens orejar,
pots de poc sa motejar.

De l'aire tota impuresa
contraria a naturalesa.

Del bosc el pur ambient
¡quant bo pel convalescent!,
puix sol el frondós arbolat
l'aire ben purificar.

L'arbre a l'aire purifica
i és per ço que'l vivifica:
puix absorbint el dolent
te'l torna del més vivent.

Allí on es veu multitud
¡quin aire més corromput!;
és el remei ventilar
sempre que es pugui lograr.

Vicien l'aire les flors
amb els excessius olors.

L'aire de tot hospital
poc ventilat, és fatal.

Del malalt el quarto estret
procura tenir ben net;
deu ésser un poc orejat,
mes no el malalt ventejat.

Si en ta casa hi tens brutícia
no hi veuràs salut propícia.

L'aigua que's troba embassada
sol portar mala bravada:
si hi fermenten animals,
els resultats són fatals.

Des de dotze o quinze graus
de bon calor procurau's,
si potser, dins vostre estada,
puix és la regla adoptada.

Gas de carbó que s'encén,
porta també detriment:
mes quan l'aire l'espargeix,
ja res en mal no influeix.

Tota peça que és tancada
i amb estufa caldejada,
orejar-la un poc es deu,
puix que de no, en sofrireu.

Entre bèsties no hi viviu,
que és l'aire impur i nociu.

Quan la pesta ens afligeix,
més pur l'aire es requereix.

Sols es té purificat
quan tot n'és ben ventilat.

L'aire, *aliment de la vida*,
qui bé ho entenia el crida.
Si sa no el té la masia,
fora salut i alegria.

N. F. DE R.

UAB

Biblioteca de Comunicació
i Hemeroteca General

AQUEST NÚMERO HA PASSAT PER LA CENSURA

19088 — IMP. ALTÉS. - BARCELONA.